

виток, продовження реформ. Але зрозумілий і скептицизм значної частини молоді (від 21,4 до 36,8%), яка висловила за державну власність на землю і (від 10,5 до 34,7%) за мішану форму власності.

IV. Висновки. Опитування підтвердило зниження регулювальної ролі держави, зведення практично до нуля соціальних гарантій для молоді. Лише 1,5% опитаних її представників сподіваються на допомогу держави. Однак цей результат не можна оцінювати однозначно. Послаблення патерналістської опіки держави – закономірне явище при переході до ліберально-ринкових відносин, що ведуть до зростання самостійності людини, її орієнтації на власні сили. І все же сільська молодь як найбільш вразлива соціальна група потребує соціальної підтримки в сильному правовому аспекті в соціально-відповідальній державі.

Суттєвий розрив у молодіжному середовищі між підтримкою проведення реформ і низькою оцінкою досягнутих результатів (тільки 12,4% задоволені своїм життям) являє собою потенціал нестабільності, девіантної (кримінальної) поведінки, суспільної дезінтеграції, яка здатна в певний момент різко змінити вектор поведінки її представників.

Молодь села слабо організована. Подібне становище знесилює соціально-політичний потенціал молоді, робить її більш уразливою для маніпулювання різними політичними силами. Життя, проблеми, цінності, соціальні настрої молоді села багато в чому такі самі, як і в місті. Висування нею в число найбільш пріоритетних проблем поліпшення матеріального стану (37,6%) говорить про те, що

бідність найбільше спрямувала у бік молоді, породжуючи в її середовищі роздратування, невпевненість, напругу і формуючи різного роду комплекси занижених очікувань та громадянської неповноцінності. Сільська молодь виявляється ще більш незахищеною, ніж міська від цих негативних наслідків, оскільки має меншу свободу у виборі освіти, професії, місця роботи, можливостей реалізувати свій соціальний протест шляхом конкретних дій. Але в той же час терпимість і толерантність сільської молоді вища, ніж у місті.

Молодь села виступає одним із суб'єктів змін, що відбуваються, важливою соціально-економічною силою нашого суспільства, і від того, в якому напрямку будуть застосовуватись її зусилля, залежить багато в розвитку економічної ситуації в Україні.

1. Економічна активність населення України у 2003 році: Стат. збірник. / Державний комітет статистики України: №6-3-92/139 від 23.07.2004 р.

2. Економічна активність населення області за 2002-2003 роки: Стат. збірник. / Івано-Франківське обласне управління статистики, 2004.

3. Маргіналізація населення України. (Колективна монографія). За загальною редакцією В.В. Онікієнка – К.: НЦ ЗРП НАН і Мінпраці України, 1997. – 191 с.

4. *Наталія Борецька.* Соціальний захист населення на сучасному етапі: стан і проблеми. – Донецьк: Янтра, 2001. – 352 с.

The main problem characteristics of village youth in Ukraine, which concerned with its financial position, living standard, ways of living, employment and economic orientations are revealed in the article. The author also proposes the ways of improvement of socio-economic position of this marginal strata.

Сисак Л.І.

АНАЛІЗ МЕТОДІВ ПРОГНОЗУВАННЯ ДИФЕРЕНЦІЙОВАНИХ ПОКАЗНИКІВ ДОХОДІВ І ВИДАТКІВ НАСЕЛЕННЯ

У статті розглянуто методи прогнозування диференційованих показників доходів і видатків населення.

Ключові слова: *доходи, видатки населення, диференційовані показники, методи прогнозування.*

I. Вступ. Диференційовані показники соціально-економічного розвитку характеризують рівень життя з погляду диференціації населення за різноманітними соціально-економічними групами (зокрема, за групами сімей із різним рівнем душевих доходів). В аналізі та прогнозуванні таких показників особливу роль відіграють моделі диференційованого

балансу доходів і видатків населення: вони дозволяють погоджувати в рамках єдиної балансової схеми всі диференційовані характеристики життєвого рівня, отримані як в результаті вибіркового спостереження, так і в результаті застосування різноманітних економіко-математичних моделей.

II. Постановка завдання. Диференційовані баланси доходів і видатків населення пов'язують моделі диференціації сімей за групами із різноманітним рівнем душевих доходів, що описують формування сукупних доходів населення з різноманітних джерел, і в той же час із моделями інтегрованих характеристик споживання, що описують структуру фонду розширеного споживання. Крім того, вони можуть бути пов'язані із моделями грошових заощаджень, моделями попиту і споживання та з структурно-типологічними моделями. Таким чином, диференційовані баланси є важливою ланкою як в аналізі звітних даних, так і в побудові прогнозів соціально-економічного розвитку.

III. Результати. Диференційований баланс (ДБ) доходів і видатків являє собою систему таблиць, яка дає детальну уяву про структуру доходів населення з диференціацією сімей за різноманітними економічними групами. У традиційних варіантах ДБ в якості такої диференціації береться групування сімей за рівнем душевого доходу, пов'язане з логнормальними моделями розподілу заробітної плати і доходів [1]. У систему таблиць ДБ входять таблиці абсолютних показників доходів і видатків по економічних групах, таблиці процентної структури доходів і видатків по групах і ряд додаткових таблиць, що описують метод групування (інтервали душевих доходів, по яких групуються сім'ї), кількість груп, їх демографічні характеристики (середній розмір сімей, частку пенсіонерів і дітей у сім'ях даного типу тощо), дані про майно і т.д. [5].

У такі таблиці традиційно включаються неоднорідні дані, які відповідають різноманітним рівням агрегування показників доходів і видатків. Така неоднорідність таблиць мотивується тим, що ДБ доходів і видатків розбивається на ряд фрагментів, що, з одного боку, можуть розглядатися як самостійні диференційовані баланси, а з іншого боку, безпосередньо виникають при розгляді задачі про побудову повного ДБ як послідовної де-

агрегації вихідних інтегрованих характеристик [2]. Прикладами фрагментів ДБ доходів, побудова яких часто передують побудові повного ДБ, є ДБ грошових надходжень від здійснення підприємницької діяльності, ДБ надходжень від фінансової системи, ДБ надходжень з особистого підсобного господарства. Відповідно в ДБ витрат можна виділити в якості окремих фрагментів ДБ витрат на продукти харчування і ДБ витрат на купівлю непродовольчих товарів. Змішана форма таблиць ДБ зручна в тому відношенні, що подальше дезагрегування будь-якого із рядків таблиці виражається просто в механічному доповненні цієї таблиці.

Балансові співвідношення таблиць ДБ підрозділяються на горизонтальні і вертикальні баланси (по роках і по економічних групах або по статтях і по економічних групах). Горизонтальні баланси полягають в тому, що останній показник у кожному рядку, що є інтегрованою характеристикою відповідного виду доходів або витрат, дорівнює сумі всіх інших показників, що знаходяться в цьому рядку. При характеристиці вертикальних балансів необхідно враховувати неоднорідність показників, що фігурують у таблиці ДБ. Очевидно, що при побудові математичних моделей ДБ необхідно здійснити перехід до однорідного запису матриць ДБ; техніка такого переходу описана в [2].

Звичайно розглядаються два варіанти задачі про побудову ДБ — звітний і прогнозний. Звітний ДБ призначений для економічного аналізу пропорцій і співвідношень, що склалися в сферах розподілу доходів і споживання товарів і послуг. Він показує, як розподіляється між окремими групами сімей річний фонд сукупних доходів населення в цілому та по формуючих його джерелах, тобто фонду оплати праці, доходах від здійснення підприємницької діяльності, доходах від підсобного господарства і т.д. Таким чином він характеризує існуючу диференціацію доходів і розкриває механізм її формування. У своїй споживчій частині звітний ДБ показує, яким чином диференціація доходів відбивається в структурі споживання і заощаджень, дозволяє виявити рівень задоволення потреб у різноманітних групах населення і може сигналізувати про наявність тих або інших диспропорцій у розподілі. При побудові звітного ДБ використовуються:

1) звітні дані економічної статистики про інтегровані характеристики доходів і видатків, із яких складається зведений баланс;

2) дані вибірових обстежень домогосподарств, на основі яких за допомогою логнормальної моделі визначаються коефіцієнти диференціації доходів і будуються вибірові оцінки компонент матриці ДБ доходів і видатків;

3) демографічні характеристики сімей і нормативи розподілу грошових виплат, пільг і допомог, за допомогою яких будуються оцінки коефіцієнтів матриць ДБ, що описують розподіл доходів, пільг і допомог.

Після підготування таких даних задача про побудову звітного ДБ зводиться до задачі про оцінку диференційованих характеристик генеральної сукупності, яку утворюють підсумкові матриці звітного ДБ на основі вибірових оцінок і балансових співвідношень, що зв'язують диференційовані характеристики генеральної сукупності з інтегрованими характеристиками доходів і видатків і з доходами економічних груп. Схема побудови звітного диференційованого балансу доходів і видатків подана на рис. 1.

Прогнозні ДБ доходів і видатків призначені для одержання збалансованої картини

розвитку рівня життя з врахуванням економічної диференціації населення, прогнозування результатів і з'ясування ефективності різноманітних варіантів комплексних рішень, пов'язаних із підвищенням мінімального і середнього рівня заробітної плати. Таким чином прогнозний ДБ є одним з інструментів для розробки й обґрунтування прогнозних показників розвитку економіки і визначення заходів, спрямованих на підвищення рівня життя.

На даний час відомі три підходи до побудови прогнозних ДБ: екстраполяційний, структурний і нормативний [4]. Перший із них заснований на покомпонентній екстраполяції динамічного ряду звітних ДБ у поєднанні з використанням показників прогнозного зведеного балансу доходів і видатків у трансформаційній моделі доходів. При другому підході для побудови оцінок компонент матриці ДБ використовуються трансформаційна модель доходів і один із варіантів структурної або структурно-типологічної моделі залежності споживання від доходів (для різноманітних груп населення); у третьому — матриця ДБ споживання будується на основі раціональних норм споживання. У кожному з цих варіантів задача про побудову прогнозного ДБ

Рис. 1. Схема побудови звітного диференційованого балансу доходів і видатків

зводиться в кінцевому підсумку до задачі, аналогічної задачі побудови звітних ДБ і полягає в тому, щоб на підставі незбалансованих оцінок інтегрованих характеристик і диференційованої структури доходів побудувати збалансовану систему показників, яка достатньо адекватно відбиває структуру вихідних даних. Відмінність полягає тільки в інтепретації: у випадку прогнозного ДБ мова не йде про поширення вибірових оцінок параметрів генеральної сукупності. Схема побудови прогнозного ДБ подана на рис. 2.

лізації, — це стосується побудови теорії методів згладжування матриць ДБ, розвитку методів побудови і використання цільових функцій у структурно-типологічному варіанті прогнозного ДБ, розробки нормативно-статистичного методу аналізу звітних даних і побудови прогнозного ДБ, пов'язаної з нормативним методом.

Другий тип задачі пов'язаний із паралельним розвитком методологічної схеми і інструментарію. Одна з причин, що обумовлює необхідність подальшого розвитку методів по-

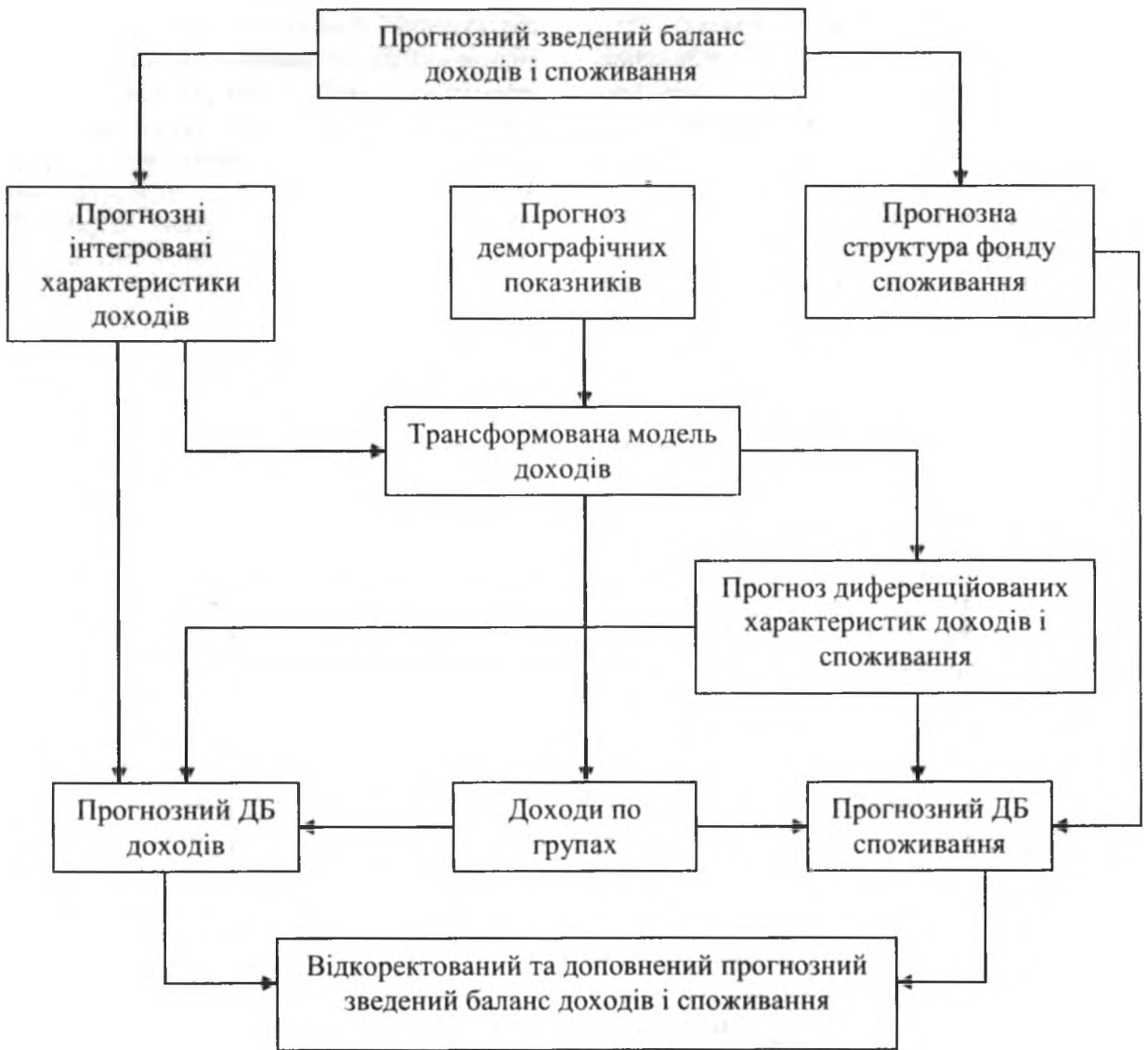

Рис. 2. Схема побудови прогнозного диференційованого балансу доходів і видатків

При розвитку теорії прогнозних і звітних ДБ виникають два типи нових задач [2]. Перший пов'язаний з тим, щоб, не змінюючи по суті зміст зазначених підходів, розробити більш ефективний інструментарій їхньої реалізації, — це стосується побудови теорії методів згладжування матриць ДБ, розвитку методів побудови і використання цільових функцій у структурно-типологічному варіанті прогнозного ДБ, розробки нормативно-статистичного методу аналізу звітних даних і побудови прогнозного ДБ, пов'язаної з нормативним методом.

Другий тип задачі пов'язаний із паралельним розвитком методологічної схеми і інструментарію. Одна з причин, що обумовлює необхідність подальшого розвитку методів побудови звітних і прогнозних ДБ, полягає в тому, що в багатьох випадках важко, а іноді й просто неможливо зібрати всю інформацію, необхідну для реалізації традиційної схеми побудови звітних ДБ і тим більше для реалі-

зації екстраполяційного методу побудови прогнозних ДБ.

Всі задачі, починаючи з задач про статистичні методи балансування вихідних даних і відновлення недостатньої інтегрованої інформації і завершуючи питаннями про розробку інструментарію використання концепції ДБ у аналізі рівня життя, об'єднуються в рамках оптимізаційного підходу до побудови й аналізу звітних і прогнозних ДБ.

Застосування концепцій оптимальності в теорії ДБ може розвиватися в трьох напрямках [3].

Перший напрям оптимізаційного підходу пов'язаний з використанням екстремальних статистичних моделей. Він полягає в тому, що на множині усіх можливих пар, що складаються з набору показників, які є вихідними даними для побудови ДБ, і збалансованої матриці, яка може бути шуканою матрицею ДБ, задається певна функція або статистичний коефіцієнт, який відображає міру розбіжності початкових даних і збалансованої системи диференційованих показників, і задача про побудову ДБ інтерпретується як задача мінімізації цієї функції на множині всіх збалансованих матриць при заданій системі вихідних показників.

Одна з переваг цього підходу в тому, що в ньому розглядаються не індивідуальні задачі побудови ДБ, а класи різноманітних постановок задач із варіюючими даними. Це дозволяє строго проаналізувати залежність ДБ від структури вихідних даних при різному виборі функцій, виявити властивості інваріантності рішень при зміні вихідних даних, оцінити, наскільки можуть спотворюватися незбалансовані вихідні дані при використанні тих або інших критеріїв і алгоритмів балансування, а також оцінити статистичну значимість незбалансованості вихідної інформації (відмінності між цією інформацією і результатом ДБ) [3].

Ці методи можуть бути використані також і у всіх інших задачах, в тому числі і нормативно-статистичному аналізі ДБ або в побудові ДБ на основі кривих Енгеля, отриманих за допомогою структурно-типологічних моделей споживання. Тому вони складають у певному розумінні базис для всіх подальших розробок моделей ДБ.

Другий напрям пов'язаний із виявленням і використанням цільових критеріїв, таких, на-

приклад, як цільові функції корисності різноманітних груп споживачів. Фактично, коли порушуються питання про порівняння рівня життя населення, що відповідають різноманітним матрицям ДБ, стоїть питання про побудову функції або індикатора рівня життя населення як функції від матриць ДБ доходів і видатків. Такі функції можуть будуватися різними способами. По-перше, вони можуть залежати від мінімальних рівнів доходів із різноманітних джерел (мінімальної зарплати, мінімальної пенсії і т.д.), мінімальних рівнів споживання і забезпеченості різноманітними благами і тих чи інших коефіцієнтів диференціації. По-друге, вони можуть оцінювати відмінність фактичної диференційованої структури споживання від раціональних норм і нормативів споживання. У цих прикладах функції рівня життя мають характер соціально-економічних оцінок. Водночас їх можна будувати і як зважені суми цільових функцій окремих груп населення, що у цьому випадку виявляються на основі аналізу динаміки інтегрованих і диференційованих характеристик і даних вибіркового обстеження із застосуванням структурних моделей типології споживання.

Третій напрям являє собою поєднання двох попередніх напрямів оптимізаційного підходу і їх застосування до аналізу динамічних рядів інтегрованих характеристик доходів і видатків, динамічних рядів диференційованих характеристик доходів і диференційованих показників структури доходів і видатків за окремі роки. Таке поєднання є оптимальним з двох причин.

По-перше, аналіз динаміки дозволяє використовувати в побудові звітних ДБ (тобто в ретроспективному аналізі, де ми цілком обмежені існуючою інформацією) усі моделі, наявні в системі моделей рівня життя, і з їхньою допомогою компенсувати похибки даних про диференціацію структури доходів і видатків між окремими групами населення. Іншими словами, використовуючи апробовані і реально працюючі моделі диференціації доходів, моделі споживання і споживчого попиту, моделі грошових заощаджень і т.д., можна побудувати методи виявлення диференційованих балансів доходів і видатків на основі аналізу динаміки тільки тих характеристик, що використовуються в цих моделях, і практично доступної інформації про диференційовану структуру доходів і видатків. Одночасно цей підхід дасть нам метод для

ефективного опису й аналізу фундаментальних зв'язків між диференційованими балансами й основними вихідними характеристиками інших моделей системи життєвого рівня.

По-друге, використання цільових функцій споживання для різних груп населення і статистичних методів балансування дозволяє на модельному рівні розділити платоспроможний попит і реалізований попит населення і тим самим побудувати диференційовані оцінки структури незадоволеного попиту. Таким чином, цей підхід дає інструментарій для імітаційного аналізу залежності незадоволеного попиту від структури доходів, цін і пропозиції товарів і послуг (а в належних модифікаціях моделі — від структури заощаджень і забезпеченості населення предметами тривалого користування).

IV. Висновки. Моделі аналізу й узгодження диференційованих показників соціально-

економічного розвитку будуються у вигляді комплексу взаємодіючих моделей, що реалізують різноманітні варіанти оптимізаційних методів побудови ДБ.

1. Богомолова Т.Ю., Тапилина В.С., Ростовцев П.С. Влияние мобильности населения по доходам на изменение неравенства в их распределении // Экономист. — 2001. — № 5. — С. 130-139.

2. Майер В.Ф. Планирование социального развития и повышение уровня жизни народа. — М.: Экономика, 1988. — 178 с.

3. Мэнеску М. Экономическая кибернетика: Сокр. пер. с рум. / М.: Экономика, 1986. — 230 с.

4. Ниворожжина Л. Способы декомпозиции коэффициента Джини по компонентам общего дохода // Вопросы статистики. — 1998. — № 5. — С. 61-67.

5. Статистика для дослідників та аналітиків // Актуальні проблеми економіки. — 2002. — № 4. — С. 53-64.

Methods of forecasting differential rates of income and expenditure of population are considered.

Бойко А.В.

ОСОБЛИВОСТІ ВІДТВОРЕННЯ ПРАЦЕРЕСУРСНОГО ПОТЕНЦІАЛУ РЕГІОНУ ЗА УМОВ РЕФОРМУВАННЯ ЕКОНОМІКИ ТА ДЕМОГРАФІЧНОЇ КРИЗИ (на прикладі Івано-Франківської області)

Розглянуто важливі демоекономічні тенденції в регіоні. Зокрема, проаналізовано рівень демографічної кризи, стан народжуваності, смертності, поглиблення депопуляції та закордонної трудової міграції населення, що негативно впливає на відтворення працересурсного потенціалу регіону.

Ключові слова: працересурсний потенціал, економічно активне населення, відтворення населення, демографічне навантаження, рівень демографічної старості.

I. Вступ. Економічну стабільність процвітання країни визначає економічно активне населення – його чисельність, особливості статево-вікової структури, кваліфікаційно-освітній рівень тощо. За методологією Міжнародної Організації Праці економічно активне населення складається з населення обох статей віком 15-70 років, які впродовж відповідного звітнього періоду займалися економічною діяльністю або шукали роботу і були

готові приступити до неї, тобто класифікувалися як “зайняті” або “безробітні” (у визначенні МОП).

Однією з найважливіших узагальнюючих ознак, які характеризують економічно активне населення, є його працересурсний потенціал. Він є фундаментом подальшого економічного, соціального, культурного розвитку регіону і країни в цілому, забезпечуючи оптимальні умови життєдіяльності суспільства.

Близьким до дефініції працересурсного потенціалу є трудовий потенціал під яким прийнято розуміти кількість людино-років яке проживе дане населення в працездатному віці за даних умов смертності. [1,76]

Сучасний рівень економічної активності населення України, попри значно нижчий, ніж у більшості країн світу пенсійний вік, є досить високим за міжнародними стандартами. Це пояснюється головним чином активністю жінок 20-49 років. Найвищі рівні економічної активності населення характерні для Волинської, Вінницької областей та м. Києва, най-